

En svensk bok om Buxtehude.

Buxtehude är ju numera en åtminstone av kyrkomusiker erkänd storhet icke blott, som tidigare, såsom orgelkomponist utan även och i hög grad som skapare av en mångfald mästerliga, förkunnelsepräglade kyrkliga vokalverk: solo-, körkantater m. m., av vilka åtskilliga redan, få år efter det att de utgivits i för praktiskt bruk avsedda upplagor, med hänförelse sjungits och blivit älskade mångenstädes i Sverige, som ju troligen får räknas — i varje fall indirekt — som Buxtehudes födelseland. Såväl av denna anledning som även därför att minnet av Buxtehudes födelse för 300 år tillbaka infaller just i år och har firats icke blott i Tyskland (Lübeck) och Danmark (Köpenhamn, Helsingør) utan även hos oss (Lund, Uppsala m. fl. platser), får det anses vara en mycket välfunnen tanke att i samband med detta jubileum ofentliggöra en svensk bok om Dietrich Orgemester. En dylik har tidigare icke funnits — ej heller någon på annat nordiskt språk — och John Fernströms nyligen utkomna Buxtehudebok fyller därför en icke ringa lucka i den på vårt språk föreliggande raden av musikerbiografier. Detta kan sägas med så mycket större fog, som Fernströms bok visar sig vara högst förtjänstfull i sina korrekta sakupplysningar och dessutom är synnerligen trevligt och fängslande skriven. Den går måhända icke så mycket »på djupet» utan mera »på bredden», men just härigenom blir den nära nog idealtypen för en bok, som vill fylla den särskilt i vår tid med dess stigande kyrkomusikaliska förståelse bland lekmän utomordentligt viktiga uppgiften att hos den kyrkomusikaliska »allmänheten» väcka (eller öka) ett mera personligt intresse för kyrkomusikens mästare och deras verk. Bokens i god mening populära stil kan åskådliggöras med några kapitelrubriker: »De första barnåren — ett helt kapitel om några årtal», »Den Gamle Simeons hädanfärd», »Vem skall upptaga den mantel som faller?» etc.

Efter att inledningsvis ha i korthet behandlat de viktigaste utländska Buxtehudearbetena rekonstruerar förf. icke utan en god portion självständig fantasi mästarens levnadsöde, så långt det låter sig göra med de särskilt beträffande barndoms- och ungdomsåren sparsamma och ibland till på köpet osäkra underrättelser, som förefinnas. Sid. 27—28 gör förf. ett litet misstag beträffande 1600-talets »tre stora S»: till triaden räknades förutom de av förf. nämnda Schütz och Schein, den hallensiske orgelmästaren Sam. Scheidt. Tacknämligt är det korta kapitlet om Buxtehude: tjänsteålliganden i Lübeck. Den i detta sammanhang (sid. 51) använda benämningen »rena konsertnummer» om högmässogudstjänsternas kantatmusik är dock icke alldeles riktig eller lämplig. Lovvärd är förf:s strävan att genom hela skildringen ge den kulturhistoriska bakgrunden, mot vilken B:s liv så kan teckna

John Fernström: Dietrich Orgemester. En bok om Buxtehude. C. W. K. Gleerups förlag, Lund. Kr. 3:50.

sig för läsarens ögon. I den annars genomgående mycket goda och klara framställningen skulle man måhända med någon anmärkning kunna stanna vid ett par detaljer. Ifråga om de olika läktarna i kyrkan har läsaren svårt att få en alldeles klar bild av lokaliteterna. Fernström skriver sid. 57: »— — upp slås vid sidan av orgelläktarna (obs. flertal!) fyra nya tribuner — — —». Den stora västläktaren upptogs så gott som alldeles av orgeln och gav möjligen rum för några få solister. För övriga medverkande stodo under Tunders tid och även vid Buxtehudes tillträde till befattningen de två å ömse sidor om orgelläktaren, delvis i mittskeppets sidovägg, ungefär i jämnhöjd med orgelns »Hauptwerk» inbyggda läktarna till förfogande. På Buxtehudes föranstaltan byggdes 1669 ytterligare två par »Abendmusik»-läktare på samma höjd men längre österut i mittskeppets sidor. Alla sex läktarna äro synliga på den före sid. 49 i boken befintliga bilden. — Förbryllande kan det också verka att först flera gånger läsa om »kyrkans orgel» och sedan (sid. 87, 88) plötsligt »kyrkans båda orglar». Sid. 123—124 återgives även dispositionen till orgeln i det icke i boken omnämnda »Totentanz»-kapellet. I själva verket ägde kyrkan på Buxtehudes tid *tre* — eller, om man vill medräkna även den 1678 troligen för »Abendmusiken» anskaffade tvåstämmiga regalen, *fyra* — orgelinstrument: den stora västorgeln, den något mindre orgeln i norra sidoskeppets östligare del (»Totentanz-orgeln») samt ett s. k. »positiv» om fem stämmor på den stora körläktaren mellan koret och långhusets mittskepp.

Efter de biografiska kapitlen säger förf. å sid. 94 o. följ. »några ord om verket», ett särskilt för kyrkomusiker intressant och värdefullt avsnitt. Först gives en liten orientering i olika kompositionsstilar och antydas för Buxtehudes kompositioner speciellt utmärkande drag och därefter analyserar Fernström populärt och lättfattligt några av mästarens vokal- och orgelverk. Beträffande »In dulci júbilo» synes det av framställningen att döma ha undgått förf., att verket är en i buxtehudiskt fantasirik stil gjord bearbetning av nuvarande svenska koralen 68 (Statt upp, o Sion, och lovsjung). Även till texten ha vi en direkt svensk motsvarighet, nämligen den i 1697 års koralbok befintliga latinsk-svenska »In dulci júbilo Sjunger på jorden bo». Tjugo i texten införda notexempel förhöja värdet av analyserna. Fernström ger slutligen i sin lilla men innehållsrika bok dispositioner till några av Buxtehudes orglar, en förteckning över mästarens som autentiska ansedda kompositioner samt ett personregister. Sju bilder visa kyrkor och orglar etc., som Buxtehude har haft att göra med. Beträffande orgeldispositionerna är den (efter Hülphers) meddelade till Hälsingborgsorgeln mycket märklig och man kan knappast värja sig för misstanken, att den antingen är ofullständig eller inkorrekt upptecknad eller också att den genom någon ganska egendomlig ombyggnad fått detta utseende. Totentanzorgeln

har helt nyligen — till Buxtehedefesten i juni d. å. — undergått en restaurering, som återfört orgeln till det skick den enl. prof. Stahls åsikt hade på Buxtehudes tid. Den avviker på en del punkter från den i Fernströms bok återgivna dispositionen, som visar hur denna s. k. »Buxtehude-Bachorgel» tedde sig efter en del i senare tider företagna förändringar. »Brustwerk» omfattade på B:s tid (och omfattar alltså även numera) sju stämmor i st. f. serare fyra och även pedalverket var (resp. har nu blivit) något större.

Förf. säger i slutordet om sin bok, att »mycket av skissens improviserade karaktär vidlåder den» och det må väl vara riktigt, men en icke obetydlig del av bokens charm ligger just häri och detta gör den ännu mera lättläst än den redan genom förf.:s lediga, litet kåserande stil är, ett ytterligare plus med tanke på den vida läsekrets, som boken synes vilja vända sig till. Om man vill understryka — och med tanke på de faktiska förhållandena finnes all anledning därtill — riktigheten av vad Fernström i sitt inledningskapitel, sid. 10, säger: »— hans namn har väl icke ens under den tid, då Lübecks borgare samlades för att åhöra den 'Abend-Musique', som i 'Haupt-Kirchen zu St. Marien' gavs under ledning av 'der Wohl-Edle, Gross-Achtbare und Weltberühmte Hr. Dietrich Buxtehude', strålat med sådan glans som nu i nådens år 1937» — så kan man tryggt våga fastslå, att föreliggande bok rymmer en myckenhet reflexer från denna den buxtehudeska storhetens strålgans, som slår läsaren tillmötes nästan på varje bokens blad. Man kan med samma trygghet förutspå, att ingen, som läser boken, kan undgå att få den uppfattning av Dietrich Orgemester och hans konst, som förf. i sina slutord med ett citat från en dansk Carl Nielsen-biograf säger sig ha velat giva läsaren: Buxtehudes musik, »hvor tidsbestemt den end kan være i sin Udtryksmaade, det fornemmes dog som tidløst, skabt som det er af en stedse gyldig Fantasi.»

Författare och förlag äro i lika mån att lyckönska till den förträffliga boken, som helt visst kommer att få den största spridning och den största betydelse för lübeckermästarens konst och dess befrämjande i vårt land.

Carl E. Rosenquist.

Svensk Kyrkopostilla.

Först: en ståtlig, vackert utstyrd volym i gammalt postilleformat, utgiven av kyrkoherden teol. doktor Gunnar Rosendal i Osby och innehållande predikningar över kyrkoårets alla högtids- och helgdagar samt över apostladagarna. De flesta predik-

En svensk kyrko-postilla. I Ev. texterna. 346 s. Inb. Kr. 10.50. Förlaget Pro Ecclesia, Osby.